

Anica Berčič, igralka, ki ni igrala, ampak živela svoje vloge

(28. 7. 1937–27. 1. 2018)

Anica Berčič. (iz družinskega arhiva)

Ljubiteljske, amaterske igralce ponavadi predstavljamo kronološko; kako so začeli z »veseljem do igranja« že v osnovni šoli, ob druženju mladine na vasi, kasneje na ljubiteljskih odrih ... Pri Anici Berčič to sploh ni pomembno, kadar je dobila priložnost stopiti na oder, pritegniti poglede, začutiti odziv, se spreminjati v vlogo, torej ustvarjati, je to počela brez kančka omahovanja. Nikogar v svojem življenju nisem poznal, ki bi tako, kot je ona, lačno čakal na nastop. Brez zadržka je obljubila sodelovanje s komerkoli in v kakršnikoli vlogi.

Njenih učiteljev in »ljudskih« režiserjev pri »deklamacijah« v osnovni šoli in kasneje na poljanskem odru nisem poznal. Pripovedovala mi je o nastopih in igranjih na

proslavah, uprizoritvah iger ob nedeljskih popoldnevih in gostovanjih po okoliških vaseh. Prvič sem jo na odru videl kot Mino v *Ravbarskem cesarju*. Od takrat je sodelovala z Igorjem Torkarjem in Miranom Hercogom, dvema odličnima režiserjema. Kot osebnosti in kot režiserja sta si bila diametralno nasprotna, za Anico in njeno igro pa oba dragocena.

Igor Torkar s svojo vehemenco, improvizacijo, sposobnostjo, da trenutek dobro odigranega prizora, ki mu ga je Anica ponudila, zamrzne in vključi v vlogo in na koncu nastane izčiščen lik. Zaradi improvizacije je bil končni rezultat negotov,

Anica v vlogi Luce v Tavčarjevem *Cvetju v jeseni*. (foto: Nadja Šubic)

vendar sta Anica in Igor na koncu dosegla popolno soglasje in ena od Tavčarjevih žensk je popestrila nastope poljanskega igralskega ansambla doma, na gostovanjih po Sloveniji, v Šentjakobskem gledališču in tudi v televizijski igri se njenemu enkratnemu prizoru pijane, a pronicljive Mine niso hoteli odreči.

Popolnoma drugače se je režije loteval Miran Herzog, njen drugi veliki učitelj. Celotno predstavo je študijsko pripravil že doma, še preden je zaživela na odru, psihološko in mizanscensko je pripravil vse like. To natančnost in doslednost ustvarjalnega procesa je Anica prav tako razumela in sprejemala kot Torkarjevo intuitivnost in improvizacijo. Luca je nastajala počasi, po koščkih, razmišljujoče. V njej je iskala trpljenje ženske, ki podpira vse štiri vogale hiše, doživi smrt otroka, krivično obsodbo moža, a hkrati se že veseli malih priložnosti za radost. Kljub svoji bedi opazi dobroto ljudi, opazi plačilo za trpljenje, nagrado za delo. Anici se je vse to risalo na obrazu, njeno telo je vsak trenutek, ko je bila na odru, polno pripovedovalo svojo zgodbo hvaležnemu občinstvu. Herzog je vedel, kako dobra bo njena Luca na koncu, verjetno si pa ni predstavljal, koliko časa bo z Ani živela in pripovedovala ljudem o drobnih radostih v njenem svetu trpljenja, o dobrih ljudeh, zajčkovih solzah in Matičkovemu uspehu. Anica ni samo pokazala, kako se na odru igra, ampak kako se na odru živi. Lažje ji je bilo, ker je govorila svoje pojoče poljansko narečje in uprizarjala pogumne Tavčarjeve ženske, katerih potomka je bila tudi sama. Njena Luca je bila ustvarjena s takim zanosom in navdušenjem, da spada med najlepše odigrane vloge v naših koncih.

Anica v vlogi Mete v Tavčarjevi *Šarucovi slivi*. (foto: Izidor Jesenko)

Tretja ženska, ki ji je zlezla pod kožo in postala del njene osebnosti, pa je Šarucova Meta. Monodrama, odigrana s tempom, skrajnim naporom ter močjo, ki bi ji jo lahko zavidala vsaka profesionalna igralka. Kdo bi se lahko meril z Anico, ki je tekst ponavljala kot molitev, ob delu v vrtu, na vožnji na izlet, zvečer, v čakalnju na spanec, zjutraj ob prebujanju ...

»Kadar hočeš jo lahko zaigram, sredi noči me zbudi in lahko začnem,« mi je nekoč rekla. S to vlogo je rastla več kot petintrideset let. Vsakič, ko sva imela obnovitveno vajo ali po predstavi mi je povedala, da je v prizoru, tekstu ali gibu našla nov pomen, novo sporočilo, novo povezavo. Ko sem ji vlogo ponudil, se je za trenutek ustrašila, potem pa ni omahovala nikoli več. Čeprav v realnem življenju ni mogla poklekniti, je na odru to storila brez težav, samo po koncu vaje se je spomnila, da doma tega ne zmore. Tako je delala vse na odru, navdušeno, brez zadržkov in predano. V Šarucovi Meti je uporabila iskrivost Mine, življenjsko modrost in vdanost v usodo Luce, dodala pa še nešteto hudomušnih misli, pretkanosti, borbenosti in življenjskih modrosti. Sama na odru, zlita z Meto, je Anica držala svojo publiko, od prve do zadnje besede. Ni izpustila niti trenutka veselja, da oder uporablja za svojo izpolnitev, ki se je prelila v dvorano. Ni popuščala, ni padala, ker je bila izrazito poštena igralka, z ljubeznijo do te najbolj minljive umetnosti.

Anica je tako ob Tavčarjevih likih potovala skozi svoje življenje. Zagrabila je vsako priložnost, kadar ji je bila le ponujena. Če bi bilo možnosti več, bi igrala še

več. Za amatersko gledališče nikoli ni poznala besedice ne. Takoj, ali celo že preden smo jo prosili za pomoč, je bila pripravljena. Tako kot so jo verjetno pritegnili za recitacije v osnovni šoli ter večje in manjše vloge v povojnem poljanskem gledališču, se je odzivala tudi kasneje. Če so imeli potrebo po kulturi gasilci, je nastopila, če je bila v kraju počastitev praznika, je bila Anica poleg, če smo hoteli otrokom v šolah predstaviti Tavčarja in poljansko narečje, je Anica zapela v melodiji Luce in Mete, ko so se zbrali upokojenci v Poljanski dolini, so Anico pričakovali na odru. Nikoli ni odrekla. Poskušala je pomagati tudi kot organizatorica kulture v kraju, v Kulturnem društvu dr. Ivan Tavčar je bila dolga leta članica upravnega odbora. Postala in ostala je ikona amaterske igralkice z veliko začetnico.

Kdor jo je videl enkrat, jo je cenil, cenili in nagradili so jo tudi v strokovnih in družbenih krogih. Tako si je zaslužila kipec Luce, delo njenega občudovalca Petra Jovanoviča, priznanje Krajevne skupnosti Poljane (1983), priznanje Občine Gorenja vas - Poljane (2005) ter zlato Linhartovo značko za dosežke v gledališču Zveze kulturnih organizacij Slovenije in Zveze gledaliških in lutkovnih skupin Slovenije (1995). Veliko ji je pomenilo, ko je leta 1981 na podelitvi Severjevih nagrad *Šarucovo slivo* odigrala profesionalnim in amaterskim igralcem Slovenije v Galeriji na Loškem gradu.

Z Anico sem delal in ustvarjal od svojega dvajsetega leta in samo njeni neizmerni želji po igranju se lahko zahvalim, da je sprejela vlogo Šarucove Mete. Odigrala jo je več kot petintridesetkrat, po delih pa vsaj še tolikokrat. Pogosto tudi samo zame in peščico mojih prijateljev. Meto je posnela najprej za radio, potem smo jo posneli tudi s kamero. Tako imamo dokumentirane vse tri njene največje vloge, Mino v *Ravbarskem cesarju*, v posneti TV drami Radiotelevizije Slovenija, Luco iz *Cvetja v jeseni*, v posnetku Televizije Slovenija, in Meto, na posnetku predstave v Poljanah; dragoceni dokumenti njene igralske moči in tudi lepega poljanskega narečja.

Luco je odigrala še pogostejše. Ne jaz ne drugi se je nismo naveličali. V zadnjem času sem ji pri tem režijsko pomagal in jo postavljal v različna okolja. Svoj »košek« je rada popeljala po travnatem tepihu pred cerkvijo na Malenskem Vrhju, za kuliso ji je služil Blegoš v večernem soncu. Na Blegoš se je naslonila tudi na enem zadnjih nastopov na cvetočem travniku na Lovskem Brdu na poti *Cvetja v jeseni*. Nastop, ki bi ga najraje zamrznil in samo gledal; kulisa in njena požrtvovalnost, čeprav je že imela težave z zdravjem, sta izvabili marsikatero solzo. Enako bi storil tudi z zadnjim nastopom na občinski proslavi v kolažu *Cvetja v jeseni*.

Anica je odigrala do konca, rada bi še, za njo pa ostajamo številni, ki smo jo občudovali, čutili njeno igralsko moč. V našo tolažbo imamo nekaj izjemnih posnetkov ženske, ki jo lahko štejemo med največje poljanske ustvarjalce.